

ՀԱՅ ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿ

Հայերս միակ ֆազմակիրք ազգն ենք, որ Հանրագիտական Բառարան չունինք: Փորձեր եղել են կազմելու, բայց միշտ անյաջող: Անյաջող է, դժբախտաբար, եւ Հ. Մ. Պոտուրեանի փորձը: Նրա «Հայ Հանրագիտակ»-ը, որի երկու գրքերը արդէն լոյս են տեսել — 400 մեծածաւալ, պատկերազարդ էջեր, որոնք դեռ հազիւ Բ տառի կէսին են հասել — մի վայելուն օրինակ է, քէ *նշւպէս չպէտք է հանրագիտական բառարան կազմել:*

Ըստ ծրագրի՝ «Հանրագիտակ»-ի մէջ պիտի մտնեն «հայածին եւ հայ մշակոյթին հետ կապ ունեցող դէմքեր», «բովանդակ Հայաստանի ք-ի՝ հայաբնակ եւ քէ օտարաբնակ ֆազմներն ու գիւղերը եւ օտար երկիրներու ա՛յն ֆազմներն ու գիւղերը, ուր հայ գաղութ մը ապրած է և կայքի», հայ դէմքերէն բոլոր անոնք, որոնք ո եւ է եզակի գործ մ'ըրած են, ազգային բարեբարութիւն մ'ըրած, գրոյլ մը կամ քերք մը լոյս ընծայած, նոյն իսկ առեւտրական հաստատութեամբ մը օտարին զբնահառաքին առարկան եղած եւ գործարաններ բացած», «ա՛յն համեստ հայ կիներ, որ օտար ցուցահանդէսի մը մէջ պատուանշան ստացած է իր ցուցադրած ձեռագործին համար», ա՛յն հայ տղեկը, որ ո եւ է մարգի մը մրցման մէջ առաջնութիւն խլած է», եւ «վերջապէս, այն հայը, որ իր ո՛ր եւ է մէկ գործով հայ ազգին պատիւ բերած է»: եւ այս ծրագրով, շփոթելով բառարանը տարեցոյց — հասցէագրքի հետ, Ն. Պոտուրեանը իր գիրքը լեցրել է բազմաթիւ

հասարակական տեսակետից ոչինչ չատող անուններով եւ սրանց հասցէներով: եւ, ընդհակառակը, բազմաթիւ իբօք արժէք ներկայացնող անուններ բացառելով եւ, նոյն իսկ Հայաստանի Հանրապետութեան իրական հիմնադիրներից Արամի անունը մոռացութեան է տրւած:

Հ. Պոտուրեանի գործը գիտական իմաստով հանրագիտական բառարան չէ, այլ՝ մի տեսակ շտեմարան պիտանի եւ անպիտան գիտելեաց: «Անպիտան»-ի մասին խօսք չունենք, բայց «պիտանի» մասն էլ ո՛չ մի հաւատ ու վստահութիւն չի ներշնչում: Ամէն ֆայլափոխին՝ սուտ ու սխալ տեղեկութիւններ: Երկու օրինակ միայն. «Հանրագիտակ»-ի հեղինակը կարծում է, որ մարգարիտը համբ է — «ԲԱՀԻՅՆ, կղզեֆաղաֆ մը, մարգարիտի համբ»... (էջ 361):

Յայտնի հանրային գործիչ եւ գրող Ռուր. Բերբերեանը «ներկայիս կը վարէ Պոստոնի Հ. Յ. Դ. օրկան «Հայրենիք» օրաթերթը — անշուշտ, Հ. Պոտուրեանը Ռ. Բերբերեանին շփոթում է Ռ. Դարբինեանի հետ:

Քիչ չեն եւ այսպիսի բացատրութիւններ. — Յայտնի յեղափոխական Արապօ — «եերոս մը»...

Տեղեկութիւնները, ինչպէս եւ վիճակագրական տեսլները, յաճախ, սխալ են կամ հնացած, մինչդեռ 1938 թ. լոյս տեսնող մի բառարան պէտք է տայ նորագոյն տեսլները:

Մի խօսքով՝ անյաջող գործ է Հ. Պոտուրեանի «Հայ Հանրագիտակ»-ը:

ԽԱՁ. ԱՌՈՎԵԱՆԻ ԴԻԻԱՆՔ

Հայաստանի Գրական Թանգարանը հալչ. Արովեանի ժառանգների մօտ յայտնագործել է մեծ վիպասանի մինչեւ իր ծով անյայտ մնացած ձեռագիրներ

ըր, որոնց մէջ կան՝ «Վերք Հայաստանի» վէպի ձեռագիրը, «Պատմութիւն Տիգրանի», «Զանգի» եւ մի շարք այլ երկեր, «Ազատու խաղը» չափածոյ գրք-